

Jelentés

az Erdélyi Nemzeti Múzeum Növénytárának 1942. évi működéséről

Alulírott, mint az Erdélyi Nemzeti Múzeum Növénytárának igazgatója, a következőkben vagyok bátor jelentésemet megtenni:

I. Az átrendezett Botanikus Múzeum — miként azt tavalyi jelentésemben kilátásba helyeztem — valóban 1942 március végén, 29-én, virágvasárnap délelőttjén megnyílt a nagyközönség előtt. A megnyitó ünnepélyen megjelent az Egyetem rectora, az EME több vezető személyisége és a tárak igazgatói, a kolozsvári egyházi, katonai és polgári hatóságoknak számos képviselője, és szépszájú közönség. Az igazgató megnyitó beszéde után a közönség megtekintette a múzeumi és herbárium termeket és a Botanikus kert koratavaszi pompáját, kifejezést adva tetszésének és meglegedésének. (Vö. a Keleti Ujság és Ellenzék beszámolóit a III/30—31-i számokban.) A múzeum átrendezéséről mind a tavalyi jelentésemben, mind a *Scripta Botanica Musei Transs. I.*, 65—76 l.-ján megjelent leírásban megemlékeztem. Nagy vonásaiban megtartottuk az eredeti, Nyárády E. Gyula igazgatóőr 1930—31-ben létesítette elrendezést és beosztást, de minden kiállított tárgyat felülvizsgáltunk, a téves vagy határozatlan anyagot pontosan meghatároztuk, a múzeum felét kitevő rendszeres gyűjteményt teljesen újrendeztük, a tönkrement készítményeket újakkal cseréltük ki; így, részben saját gyűjtéseinkből, több mint 400 új exsiccatumot állítottunk ki, új csoportokat (ehető, mérges és gazdaságilag káros gombák csoportjai, hazai tűlevelű és lombos fák bemutatása, stb.) létesítettünk s az összes román feliratokat magyarral cseréltük ki. A forgatható keretekben új képsorozatok kerültek kiállításra (a növényvilág művészi formái, a bibliai növények, ehető és mérges gombák, hazai almafajták, stb.). Megkezdtük, s a megnyitás óta is állandóan folytatjuk a részletes magyarázó feliratok, rajzok, térképek készítését, ilyenek eddig teljesen hiányoztak, pedig csak ezek birtokában lesz a kiállított holt anyag a közönséget valóban oktató-nevelő élő múzeummá. *Dr. Felföldy Lajos* egyetemi gyakornok az algákról és gombákról 3 nagy színes falitáblát rajzolt, hivatásos rajzolónk, *Keresztes Kálmán* pedig 14 szöveges táblát, javarészt kultúrnövényeink elterjedési térképeivel, *dr. Hargitai Zoltán* egyet. tanársegéd tervezésében, elkészítette továbbá Magyarország flóra- és vegetációtérképeit, a Föld flóratérképét, Európa flóratérképét és a növényvilág Wettstein-féle törzsfáját, nagyméretű színes falitáblák alakjában (a térképek az igazgató tervezései). Kiállítottuk a Magyar Dohányjövődék ajándékából az összes magyar dohány-fajtákat és azok készítményeit. *Igmándy József* dr. hajdunánási tanár ajándékából az ottani szalmafonó ipar termékeinek szép sorozatát, *Hargitai Mihály* őrmester ajándékából orosz növénygyűjteményt, *Nándor Ernő* ajándékából magyar gyapotot stb. Fogadják az adományozók ezúton is hálás köszönetünket. A palaeobotanikai gyűjtemény Hargitai dr. gyűjtéséből tállyai harmadkori anyaggal gyarapodott. A botanikatörténeti gyűjtemény felállítása most van folyamatban. Az átrendezést az igazgató irányításával és az igazgató-őr közreműködésével egész éven át Hargitai dr. vezette, a növényrendszertani intézet három altisztjének, különösen *Szilágyi János* műszaki altisztnek munkájával. A feliratok és a rajzok mind Keresztes Kálmán rajzolólt dicsé-

rik. A múzeum vendégekönyvében ez évről mintegy 5000 név olvasható, de a látogatók száma jóval magasabb volt, a Botanikus kerté 70.000 körül.

A kiállított anyag új leltározása szükséges és sürgős feladat. Az elmúlt év folyamán megkaptuk ugyan *Kelemen Lajos* főigazgató úrtól a sokáig elveszettnek hitt leltárakat, de az átköltöztetés és a két átrendezés során a tárgyak nagyrésze kicserélődött, a leltári címkék a román vezetés idejében eltávolítottak, így az egyetemi és múzeumi tárgyak elkeveredtek, ezért javaslom, a régi leltárak mellőzésével az anyag új katalogizálását s a kiállított tárgyaknak mint múzeumi tulajdonnak felvételét.

A herbáriumteremben a szekrények üveglapjai alá helyeztük el a Vajda-féle *Flora photographica Hungariae* pompás fényképeit, Erdély virágainak fényképsorozatát, a gyógynövények színes képeinek gyűjteményét stb., itt mintegy 600 képet állítottunk ki (egyetemi tulajdon).

II. A herbárium mai állapotának rögzítésekor nagy szolgálatot tettek a korábbi, *Richter Aladár* és *Győrffy István* idejéből származó leltárak. Megállapítottuk, hogy 1918 végén az EME herbárium tartalmazott 4182 algát, 29.407 gombát, 17.139 zuzmót, 31.778 mohát, 165.428 edényes virágtalan és virágos növényt, valamint a Baumgarten herbáriumot (19.614 drb.), összesen 267.548 lapot. E szám természetesen időközben folyamán a leltározott anyagból kiselejtezték, elpusztult lapok figyelembe vétele nélkül értendő. Nyárády adatai alapján (l. tavalyi jelentésem) a leltározást 259.523 számmal folytattuk, holott a fenti tételek összege 267.548. Ugyanakkor az egyetemi gyűjtemény herbáriumlapszáma az átvételkor (nem számítva a románoktól elvitt ? számú példányt) 192.075. Újabb beosztásokkal (részben régebbi, még nem leltározott anyag, javarésze *Nyárády E. Gyula* gyűjtése vagy külföldi csereanyag, újabb gyűjtés) gyarapodás 6332 virágos növény és 814 moha, az EME gyűjteményénél 721 virágos növény. A Margittai-gyűjtemény felragasztását (miután sikerült a szükséges papírmennyiséget beszerezni), megkezdettük (vö. az idézett két jelentést), az 1941—42 gyűjtött anyag javarésze még beosztatlan. Vásároltunk *Újvárosi Miklós dr.* korábbi alföldi gyűjtéseiből 500 lap, *Hargitai dr.* korábbi, főleg alföldi és sátorhegységi gyűjtéseiből 1200 lap virágos növényt. Az újabb gyűjtésekben közreműködtek az említetteken kívül *Nyárády Antal dr.* és *Szűcs Lajos* egyet. gyakornokok, míg *Felföldy Lajos dr.* a mohagyűjteményt gazdagította. Mint a *Scripta* I, 74. l.-jén kifejtettem, a Margittai-gyűjteménnyel és saját herbáriumomnak Kolozsvárra juttatott anyagával a Botanikus Múzeum két herbáriumára legalább 80.000 lappal gyarapodott; ez egész fennállása alatti csúcseredménye. Természetesen ezek beosztása és leltározása hosszabb időt vesz igénybe.

Itt említem meg, hogy *Igmándy József dr.* tanár 1942 nyarán 6 hetet töltött Kolozsvárott és rendezte Felföldy dr. közreműködésével az egész mohagyűjteményt, beosztotta a már meghatározott anyagot, míg az újabb gyűjtések feldolgozása *Boros Ádám dr.* egyet. m. tanár közreműködésével folyamatban van.

III. A Növénytár kiadványai sorában 1942 év folyamán megjelentek:

1. *Nyárády E. Gyula* és *b. Soó Rezső* Kolozsvár és környéke flórája 3. és 4. füzet 161—320 l. számos ábrával; az ötödik füzet most van nyomdában.

2. A Növénytár saját folyóirataként megindítottam a mult jelentésében tervezett folyóiratot *Scripta Botanica Musei Transsilvanici* címen, az év folyamán 3 füzetben 10 számban (10 íven) jelent meg és 29 dolgozatot tartalmaz (magyar nyelven, rendszeren német kivonattal). Munkatársai az igazgatón (4) és az igazgató-örön (7) kívül Hargitai dr. (3) az intézetből, Györfly István prof. (1) Kolozsvárról, Nagy Ödön tanár Marosvásárhely, Csapó József tanár Kézdivásárhely, Máthé Imre dr. egyet. m. tanár Debrecenből (3), Boros Ádám dr. egyet. m. tanár Budapestről (9) — társszerzők még Lengyel Géza dr. egyet. m. tanár és Trautmann Róbert Budapestről. Valamennyi dolgozat Erdély flóráját tárgyalja, öt a virágtalanokra vonatkozik. A Növénytár folyóirata így már az első évében Erdély florisztikai kutatásainak központi sajtószerve lett.

Intézetem kiadásában megjelenő *Acta Geobotanica Hungarica* 1941—42. IV. kötetében (352 l.) és a sajtó alatt lévő V. kötetben is több, részben a Növénytárban készült dolgozat jelent meg; így Nyárády E. Gyula, Nyárády Antal (Papaver), Igmándy József (Orthotrichum, Ulota, Leucobryum), valamint Balázs Ferenc, Hargitai Zoltán, Szűcs Lajos és magam tollából. Az 1940 október—1942 március között megjelent dolgozatok felsorolását l. *Scripta I.*, 68—70, 72, 73—4.

IV. Az 1942. év folyamán az átrendezési munkákra, különösen a herbárium szétválasztásának éveket kívánó lassu és aprólékos munkájával megbízott kisegítő munkaerőknek, az átrendezést vezető tanársegédnek, a rajzolónak és az altiszteknek (egy sem lévén múzeumi alkalmazott) kiutaltam összesen 2900 pengőt, adminisztrációra, pénztárkezelésre 290 pengőt, a Kolozsvár Flórája 3—4. füzetére 2390 pengőt (tehát a kiutalt 1000 pengő segélynél kétszerre nagyobb összeget), a *Scripta Botanica* első két füzetére 1040 pengőt (a 3. füzet 540 pengős számlája még nincs kiegyenlítve), herbáriumpapirosra 3340 pengőt, egyéb (pl. kirándulásokra, stb.) kiadásokra 1620 pengőt. Összes kiadás 1942-ben (kerekén) 11.590 pengő. Kiadványainkból bevettünk 868 pengőt.

V. Az 1942. év folyamán a kitűzött munkatervnek megfelelően tovább folyt Erdély botanikai kutatása. Magam és intézetem tagjai összesen 102 napon gyűjtöttek vagy végeztek terepmunkát, így leginkább Kolozsvár közelebbi és távolabbi környékén, a Mezőségen, a Szamosvidéken, a Gutinon és a Radnai havasokban, az egész Székelyföldön. Múzeumi költségen tett kutatóutat az igazgatóór a Hargitában (csomafalvi Délhegy) és a Radnai havasokban (Horthy-csúcs—Radnaborberek).

Kikölesönöztük feldolgozásra a Magyar Nemzeti Múzeumnak (Keller Jenő dr.) a Veronica anyag egy részét (kb. 800 lap), tanulmányozásra kikerült az igazgató-ór Budapestről Centaurea anyagot, revízióra kapott Berlinből balkáni Alyssum anyagot. Egyébként Nyárády E. Gyula befejezte korábbi gyűjtéseinek feldolgozását, befejezés előtt áll a kolozsvári flóramű kézirata, tanulmányozta a Violákat, Centaureákat, Hieraciumokat.

A fentiekben beszámolva az elmúlt évről, maradok a Tek. Választmánynak kiváló tisztelettel

Kolozsvár, 1943. január 14.

Dr. berei Soó Rezső
egyetemi ny. r. tanár,
igazgató